

*Dr Lucija Sokanović**
Pravni fakulteta Sveučilišta u Splitu
ORCID: 0000-0003-4274-7789

*Dr Nina Mladinić***
Sveučilišni odjel za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu
ORCID: 0000-0001-6664-0375

*Dr Anita Kurtović Mišić****
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu
ORCID: 0009-0006-7833-1143

KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA MORSKIH VODA I ORGANIZAMA U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI REPUBLIKE HRVATSKE****

SAŽETAK: Kaznenopravna zaštita morskih voda i organizama dominantno je regulirana inkriminacijama iz glave XX. Kaznenog zakona, odnosno kaznenim djelima protiv okoliša. Riječ je o sljedećim kaznenim djelima: Onečišćenje okoliša (čl. 193.), Ispuštanje onečišćujućih tvari s plovnog objekta (čl. 194.), Ugrožavanje okoliša otpadom (čl. 196. st. 2.), Ugrožavanje okoliša postrojenjem (čl. 197.), Ugrožavanje okoliša radioaktivnim tvarima (čl. 198.), Uništavanje zaštićenih dijelova prirode (čl. 200.), Uništavanje staništa (čl. 201.), Protuzakoniti lov i ribolov (čl. 204.),

* e-mail: lucija.sokanovic@pravst.hr, izvanredna profesorica.

** e-mail: nina.misic.rada@unist.hr, izvanredna profesorica.

*** anita.kurtovic@pravst.hr, redovita profesorica u trajnom zvanju.

**** Rad je primljen 24. 11. 2023, a prihvaćen je za objavljivanje 16. 4. 2024. godine.
Tekst je objavljen u izvornom obliku, bez lektorskih intervencija redakcije *Glasnika*

Ubijanje ili mučenje životinja (čl. 205.), Prenošenje zaraznih bolesti životinja i organizama štetnih za bilje (čl. 206.). Nabrojana kaznena djela polaze od suvremenih biocentričkih koncepcija zaštitnog objekta. Prilikom kaznenopravne zaštite morskih voda i organizama ishodište je definicija morskog okoliša iz važećeg Zakona o zaštiti okoliša. Nakon uvoda se u radu određuju opće značajke kaznenopravne zaštite okoliša s naglaskom na morske vode i organizme, kao i značenje pojma kriminala protiv morskog okoliša. Nastavno se iznose kaznena djela protiv mora i morskog okoliša te utvrđuje njihova usklađenost s relevantnim propisima Europske unije. Značajan dio rada posvećen je analizi pribavljene državnoodvjetničke i sudske prakse.

Ključne reči: morske, morski okoliš, onečišćenje okoliša, protuzakoniti lov i ribolov, uništavanje zaštićenih dijelova prirode

UVOD

Morske vode i organizmi kao sastavni dio morskog okoliša u Republici Hrvatskoj imaju nadzakonsku, ustavnopravnu zaštitu. Naime, očuvanje prirode i čovjekova okoliša pripadaju najvišim vrednotama ustavnog poretka Republike Hrvatske uz slobodu, jednakost, nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalnu pravdu, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, vladavinu prava i demokratski višestranački sustav.² Jednako tako Ustav propisuje kako osobitu zaštitu Republike Hrvatske imaju more, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku.³ Prilikom proklamiranja i jamstava gospodarskih, socijalnih i kulturnih prava propisano je *inter alia* kako:

„...Svatko ima pravo na zdrav život. Država osigurava uvjete za zdrav okoliš. Svatko je dužan, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, prirode i ljudskog okoliša.“⁴

Važnost zaštite okoliša naglašena je ubrzo nakon stjecanja samostalnosti usvajanjem Deklaracije o zaštiti okoliša u Republici Hrvatskoj u kojoj

² Čl. 3. Ustava Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014.

³ Čl. 52. Ustava Republike Hrvatske.

⁴ Čl. 69.

se nakon uvodne samohvale⁵ kritično utvrđuje nedovoljna zaštita okoliša u proteklim desetljećima te se ambiciozno postavljaju zadaće i načela trajne, sustavne i učinkovite zaštite okoliša.⁶ Deklaracijom je posebno najavljeno uvođenje materijalne i kaznene odgovornosti za one koji ugrožavaju i uništavaju prirodne vrijednosti i čovjekov okoliš te postupno uvođenje naknada za narušavanje okoliša, prema načelu „zagađivač plaća“ u svrhu stvaranja financijskih pretpostavki za obnovu i unapređenje devastiranog okoliša. Punih deset godina kasnije usvojena je Nacionalna strategija zaštite okoliša.⁷ U njezinu uvodu dijagnosticirani su „krupni izazovi“: usmjeravanje države k održivom razvoju; ulazak u dugotrajan i zamršen proces europskih integracija; nužnost uspostave cjelovitog sustava praćenja i ocjene stanja okoliša; posebna zaštita Jadranskog mora; stjecanje preduvjeta za prilagodbu klimatskim promjenama i uvođenje novih tehnologija.⁸ Jedna od prioriternih tema Strategije bila je zaštita Jadranskog mora, otoka i obalnog područja pri čemu su detektirani sljedeći problemi:

„Ravnotežu ekoloških sustava Jadranskog mora i njegove obale posljednjih desetljeća ozbiljno ugrožavaju razni tipovi onečišćenja (atmosfera, rijeke, trgovački i ratni brodovi, tankeri, otpadne vode većih gradova, marikultura), mehaničko uništavanje obale i podmorja (gradnja, nasipavanje, koćarenje), a posebno neselektivni izlov morskih organizama (spužava, koralja, školjkaša, rakova, glavonožaca i riba). U sjevernom plitkom dijelu Jadranskog mora povremeno zbog povećane eutrofikacije dolazi do „cvjetanja mora“ jačeg intenziteta što je osobito bilo izraženo 1988, 1989, 1997. i 2000. godine. Postepeno pogoršanje kakvoće morske vode u plićim dijelovima cijeloga Jadranskog mora sustavno ugrožava opstanak životnih zajednica višestaničnih alga i morskih cvjetnica u kojima se mrijeste, rastu i hrane brojne gospodarski značajne morske vrste.“⁹

Važećim Zakonom o zaštiti okoliša iz 2013. godine navode se cjelovito očuvanje kakvoće okoliša, očuvanje bioraznolikosti i krajobrazne raznolikosti te georaznolikosti, racionalno korištenje prirodnih dobara i energije na najpovoljniji način za okoliš, kao osnovni uvjet zdravog života i temelj koncepta

⁵ „Republika Hrvatska u svijetu prepoznatljiva kao zemlja izrazito bogata raznolikim prirodnim vrijednostima kao što su primorje i otoci, plodna tla, vode i vodotoci, samonikle šume te brojne jedinstvene i svjetski priznate ljepote...“

⁶ Deklaracija o zaštiti okoliša, *Narodne novine* br. 34/1992.

⁷ Nacionalna strategija zaštite okoliša, *Narodne novine* br. 46/2002.

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.* Također se ističu problemi poput: izostanka planiranja i povodenja cjelovitog upravljanja obalnim područjem te nesuglasje gospodarenja obnovljivim biozaliham u hrvatskim teritorijalnim vodama s utvrđenim zabrinjavajućim stanjem ribljeg fonda.

održivog razvitka.¹⁰ Pri tome su proklamirana sljedeća načela zaštite okoliša: načelo održivog razvitka; načelo predostrožnosti; načelo očuvanja vrijednosti prirodnih dobara, bioraznolikosti i krajobraza; načelo zamjene i/ili nadomještanja; načelo otklanjanja i sanacije štete u okolišu na izvoru nastanka; načelo cjelovitog pristupa; načelo suradnje; načelo „onečišćivač plaća“, načelo pristupa informacijama i sudjelovanja javnosti; načelo poticanja te konačno načelo prava na pristup pravosuđu. U odnosu na temu ovoga rada, Zakon diferencira tri pojma: morski okoliš, obalno područje mora i morski ekosustav. Morski okoliš je životni prostor organizama i njihovih zajednica koji je određen karakterističnim fizičkim, kemijskim i biološkim značajkama, a obuhvaća: područja otvorenog mora, riječna ušća (estuarije) te morska obalna područja, uključujući morske vode, teritorijalno more, morsko dno, morsko podzemlje, odnosno morske vode pod suverenitetom Republike Hrvatske, te u kojima Republika Hrvatska ostvaruje suverena prava i jurisdikciju.¹¹ Obalno područje mora je geomorfološko područje s obje strane obalne crte (crta plimnog vala), uključujući uži obalni pojas akvatorija, zaobalje i otoke, u kojim se međusobno djelovanje između morskih i kopnenih dijelova odvija u obliku složenih ekoloških sustava koji čine biotske i abiotske komponente, životni prostor za ljudske zajednice i njihove društveno gospodarske aktivnosti.¹² Morski ekosustavi definiraju se kao područja oceanskog prostora koja uključuju obalna područja od riječnih ušća (estuarija) i granica morskih struja uz obalu do granica epikontinentalnog pojasa prema moru.¹³

U radu se nakon uvoda promišlja o općim značajkama kaznenopravne zaštite okoliša s naglaskom na morske vode i organizme, kao i značenju pojma kriminala protiv morskog okoliša te primjeni ovog pojma u nacionalnim okvirima. U trećem se poglavlju određuju kaznena djela protiv mora i morskog okoliša te utvrđuje njihova usklađenost s relevantnim propisima Europske unije. S obzirom da prethodno citirani propisi upućuju na odlučne, visoko postavljene ciljeve u zaštiti okoliša, u nastavku se analizira pribavljena državnoodvjetnička i sudska praksa. U zaključku se analiziraju rezultati provedenog istraživanja.

¹⁰ Zakon o zaštiti okoliša, *Narodne novine* br. 80/2013, 153/2013, 78/2015, 12/2018, 118/2018. V. čl. 3. st. 1.

¹¹ Čl. 4. st. 1. t. 25. Zakona o zaštiti okoliša.

¹² Čl. 4. st. 1. t. 30. U nastavku se navodi kako zemljopisni obuhvat obalnog područja uključuje područje određeno vanjskom granicom teritorijalnog mora Republike Hrvatske dok granicu obalnog područja u smjeru kopna čini granica obalnih jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne samouprave čiji dio teritorija zahvaća kopneni dio zaštićenog obalnog područja od 1000 m.

¹³ Čl. 4. st. 1. t. 24.

OPĆE ZNAČAJKE KAZNENOPRAVNE ZAŠTITE MORSKIH VODA I ORGANIZAMA

U ovom se poglavlju prvo istražuje značenje pojma *Maritime Environmental Crime* koji je u širokoj uporabi u europskim i međunarodnim izvorima, dok je u domaćoj (kaznenopravnoj) literaturi i praksi relativno nepoznat. Slijedi određivanje općih značajki kaznenopravne zaštite okoliša.

Što obuhvaća pojam *Maritime Environmental Crime*?

U stranoj se literaturi često koristi pojam *Maritime Environmental Crime* odnosno Kriminal protiv morskog okoliša. Definira se kao nezakonito djelovanje koje uzrokuje značajnu štetu morskom okolišu pri čemu su najčešća tri djela: onečišćenje mora, nezakonito jaružanje i rudarenje morskog dna te nezakonito, neregulirano i neprijavljeno ribarenje.¹⁴ U literaturi se navodi da pojam obuhvaća aktivnosti kojima se uzrokuju značajne šteta za morski okoliš pri čemu su ljudi često tek žrtve drugog reda:

„...mjesto počinjenja ovih kaznenih djela je more u smislu iskorištavanja odnosno degradacije resursa, faune, kulturne baštine i infrastrukture smještene u samim oceanima.“¹⁵

Onečišćenje mora u najširem smislu obuhvaća one aktivnosti koje štete morskom okolišu odlaganjem ili ispuštanjem štetnih tvari u more. Odlaganje industrijskog ili drugog otpada u oceane bila su uobičajena i zakonita većim dijelom povijesti, uključujući odlaganje nuklearnog otpada počevši od 1940-ih.¹⁶ Legislativna zaštita morskog okoliša od onečišćenja intenzivira se od sedamdesetih godina prošlog stoljeća i usvajanja Konvencije o sprječavanju onečišćenja mora potapanjem otpada i drugih tvari (1972.) Međutim, i dalje se intenzivno onečišćuje okoliš na što nas upućuju, između ostalog rezultati Interpolove operacije *30 Days at Sea 2.0*, provedene od 1–30. listopada 2019. godine kojom prilikom je izvršeno sedamnaest tisuća inspekcija.¹⁷

¹⁴ Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *What we know about Maritime Environmental Crime*. Dostupno na: https://www.safeseas.net/wp-content/uploads/2021/09/What_We_Know_About_Maritime_Environmental_Crime.pdf. Pristupljeno: 28. 8. 2022.

¹⁵ Bueger, C., Edmunds, T. (2020). Blue Crime: Conceptualising Transnational Organised Crime at Sea. *Marine Policy*, 119. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308597X20300270>. Pristupljeno: 29. 8. 2023.

¹⁶ Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *Op. cit.*

¹⁷ Interpol (2019). *Marine pollution: thousands of serious offences exposed in global operation*. Dostupno na: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2019/Marine-pollution-thousands-of-serious-offences-exposed-in-global-operation>. Pristupljeno: 11. 9. 2023.

Utvrđeno je počinjenje tri tisuće kaznenih djela onečišćenja mora pri čemu je najčešći motiv ovih djela bio pokušaj izbjegavanja troškova sigurnog i zakonitog odlaganja otpada.¹⁸ Ova je operacija zapravo bila nastavkom prve globalne operacije u kojoj je sudjelovalo oko 276 agencija za provedbu zakona i agencija za zaštitu okoliša u 58 zemalja te otkrilo više od 500 kaznenih djela, uključujući nezakonito ispuštanje nafte i otpada s plovila, uništavanje brodova, kršenje propisa o emisijama brodova i onečišćenje rijeka.¹⁹ Paradigmu o siromašnim državama kao isključivim onečišćivačima negiraju nalazi ove operacije.²⁰ Po završetku iste istaknuti su stavovi koji u bitnom oblikuju politiku suzbijanja ovog oblika kriminala s ciljem konačnog dezavuiranja kanona o onečišćenju mora kao zločinu niskog rizika bez stvarnih žrtava. S obzirom da zagađenje mora ugrožava zdravlje diljem svijeta te potkopava održivi razvoj zahtijeva se suradnja niza agencija i sektora unutar čvrste globalne sigurnosne arhitekture. Suradnja treba biti ustrojena na globalnoj razini kako bi se izgradili snažni međunarodni odnosi sa specijaliziranim stručnjacima sa konačnim ciljem kako počinitelji zločina onečišćenja mora ne ostanu nekažnjeni.²¹

Podmorje obiluje resursima koji privlače nezakonite aktivnosti. Već se tisućljećima izdvaja pijesak pribavljen jaružanjem morskog dna, a sve češće taj proces uključuje minerale i druge prirodne resurse kojima se pristupa razvojem tehnologija rudarenja morskog dna.²² Rudarenje morskog dna trenutno je ograničeno uglavnom na plitke vode, ali raste interes za rudarenjem u dubokim morima.²³ Iskopavanje i rudarenje morskog dna predstavlja opasnost za okoliš. Ovisno o tehnologiji koja se koristi za ekstrakciju materijala, proces može uzrokovati:

¹⁸ Interpol (2019). *Marine pollution: thousands of serious offences exposed in global operation*. Dostupno na: <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2019/Marine-pollution-thousands-of-serious-offences-exposed-in-global-operation>. Pristupljeno: 11. 9. 2023.

¹⁹ *Idem*.

²⁰ *Ibid*. Jedan je brod u Njemačkoj ispustio 600 litara palminog ulja u more. Slučajevi ozbiljne kontaminacije uključivali su odlaganje otpada životinjskih farmi u filipinskim obalnim vodama gdje lokalne zajednice skupljaju školjke i gdje se djeca igraju. Gana je otkrila galone otpadnog ulja u velikim bocama za koje se smatra da su ilegalno bačene u more. U Albaniji je spriječena katastrofa osiguravanjem vode oko broda koji je tonuo s oko 500 litara nafte. Slično tome, prijetnja onečišćenja nastala zbog sudara dvaju brodova u francuskim vodama spriječena je zahvaljujući preventivnom djelovanju tijekom operacije.

²¹ *Ibid*. U tom smislu dana 16. prosinca 2022. Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila je rezoluciju o uspostavljanju Međunarodnog dana policijske suradnje.

²² Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *What we know about Maritime Environmental Crime*, 6. Dostupno na: https://www.safeseas.net/wp-content/uploads/2021/09/What_We_Know_About_Maritime_Environmental_Crime.pdf. Pristupljeno: 28. 8. 2022.

²³ *Ibid*.

„...izravno uklanjanje staništa i organizama morskog dna; izmjenu podloge i njezine geokemije; modifikaciju brzine sedimentacije i hranidbenih lanaca; oslobađanje suspendiranih sedimentnih oblaka; otpuštanje toksina i kontaminacije tijekom procesa ekstrakcije i uklanjanja; zagađenje bukom; svjetlosno zagađenje i curenje kemikalija iz strojeva za rudarenje.”²⁴

Kada se provodi nezakonito, rizici su još veći jer te se aktivnosti često odvijaju bez odgovarajuće regulative ili zaštitnih mjera. Oko 80 % svog otpada u moru predstavlja jaružani otpad, od čega je otprilike 10 % zagađeno teškim metalima, koji mogu otrovati vodu, morske organizme i plodove mora.²⁵

Kriminal u ribarstvu trenutno ima najviši politički značaj od nabrojane tri kategorije. Naime, pod nadzorom je Ujedinjenih naroda, dio je teritorijalnih sporova i geopolitike te je u fokusu provedbe zakona na međunarodnoj razini.²⁶ Suvremeni je sektor ribarstva, kao i mnogi drugi gospodarski sektori, globaliziran, industrijaliziran i integriran u svjetsko financijsko tržište; stoga je na sličan način izložen organiziranom kriminalu.²⁷ Organizirani kriminal u sektoru ribarstva nije problem novijeg datuma, no sam je pojam *kriminal u ribarstvu* recentan i nastao je iz trenutnog fokusa na održivom ribarstvu u kontekstu održivog upravljanja morem unutar kojega je značajna pažnja usmjerena na ulogu organiziranog kriminala u ostvarivanju paralelne plave ekonomije u sjeni.²⁸ Kriminal u ribarstvu obuhvaća niz kaznenih djela u cijelom vrijednosnom lancu od pripreme faze, aktivnosti na moru do iskrcaja, obrade, prijevoza, trgovine i prodaje.²⁹ Kaznena se djela stoga mogu počinuti na moru, kopnu, na obali ili u kibernetičkom prostoru, uključujući korištenje *darkneta*.³⁰ Zajedničko im je što su kaznena djela usmjerena na stjecanje profita pa predstavljaju dio gospodarskog kriminala.³¹ Mnoga su kaznena djela

²⁴ Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *What we know about Maritime Environmental Crime*, 6. Dostupno na: https://www.safeseas.net/wp-content/uploads/2021/09/What_We_Know_About_Maritime_Environmental_Crime.pdf. Pristupljeno: 28. 8. 2022.

²⁵ *Idem*.

²⁶ *Ibid.*, 7.

²⁷ Witbooi, E., Ali, K-D. et al. (2020). Organized Crime in the Fisheries Sector Threatens a Sustainable Ocean Economy. *Nature*, br. 588, 48.

²⁸ *Ibid.*, 49. Na primjer, Al Capone je još dvadesetih godina prošlog stoljeća koristio ribarsku industriju za krijumčarenje ruma. O fenomenu *Rum running* v.: Demont, J. (2003). *Maritime Drug Smuggling and Rum-Running*. Dostupno na: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/maritime-drug-smuggling-and-rum-running>. Pristupljeno: 12. 9. 2023.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*, v. i Wright, J. (2019.) *Darknet usage in the illegal wildlife trade*. Dostupno na: <https://osf.io/preprints/socarxiv/fgr9d/>. Pristupljeno: 12. 9. 2023.

³¹ *Idem*.

počinjena ekstrateritorijalno ili na otvorenom moru ili na drugim područjima izvan nacionalne jurisdikcije što većinu slučajeva čini transnacionalnim s pratećim problemima utvrđivanja nadležnosti. Organizirani se kriminal može odvijati unutar ribarske industrije ili izvan nje, koristeći sektor kao paravan za druge kriminalne aktivnosti.³²

Značajan element kriminala u ribarstvu je nezakonit, neprijavljen, i neregulirani ribolov (*illegal, unreported and unregulated fishing; IUU*). Riječ je o tri različite ali srodne pojave.³³ Nezakonit ribolov je, kako sam naziv sugeriira, ribolov koji se odvija u izravnoj suprotnosti s odredbama nacionalnog ili međunarodnog prava u odnosa na pitanja gdje se može odvijati ribolov, što se može loviti ili kako (čime).³⁴ Nezakonit je ribolov koji obavljaju nacionalna ili strana plovila u vodama pod jurisdikcijom države, bez dopuštenja te države ili u suprotnosti s njezinim zakonima i propisima; koje provode plovila koja plove pod zastavom država koje su stranke relevantne regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom, ali djeluju u suprotnosti s mjerama očuvanja i upravljanja koje je usvojila ta organizacija i koje obvezuju države, ili relevantnim odredbama primjenjivog međunarodnog prava; ili kršeći nacionalne zakone ili međunarodne obveze, uključujući one koje su države suradnice preuzele prema relevantnoj regionalnoj organizaciji za upravljanje ribarstvom.³⁵ Neprijavljeni ribolov je ribolov koji može ili ne mora biti nezakonit u svojim metodama ili praksama, pri kojemu se ulovljena riba ne prijavljuje relevantnim tijelima.³⁶ Definira se kao ribolov koji nije prijavljen, ili je pogrešno prijavljen relevantnom nacionalnom tijelu, u suprotnosti s nacionalnim zakonima i propisima; ili se odvija u području nadležnosti relevantne regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom, a nije prijavljen ili je pogrešno prijavljen, suprotno postupcima izvješćivanja te organizacije.³⁷ Neregulirani ribolov je ribolov koji se obavlja u području primjene relevantne regionalne organizacije za upravljanje ribarstvom koje provode plovila bez nacionalne pripadnosti ili ona koja plove pod zastavom države koja nije stranka te organizacije ili ribarski

³² Wright, J. (2019.) *Darknet usage in the illegal wildlife trade*. Dostupno na: <https://osf.io/preprints/socarxiv/fgr9d/>. Pristupljeno: 12. 9. 2023.

³³ Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *What we know about Maritime Environmental Crime*, 7. Dostupno na: https://www.safeseas.net/wp-content/uploads/2021/09/What_We_Know_About_Maritime_Environmental_Crime.pdf. Pristupljeno: 28. 8. 2022..

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Food and Agriculture Organization of the United Nations. *What is IUU Fishing?* Dostupno na: <https://www.fao.org/iuu-fishing/background/what-is-iuu-fishing/en/>. Pristupljeno: 13. 9. 2023.

³⁶ Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *Op. cit.*, 7.

³⁷ Food and Agriculture Organization of the United Nations. *What is IUU Fishing?* *Op. cit.*

subjekt, na način koji nije u skladu s ili je u suprotnosti s mjerama očuvanja i upravljanja te organizacije; ili u područjima ili za riblji fond u odnosu na koji ne postoje primjenjive mjere očuvanja ili upravljanja i gdje se takve ribolovne aktivnosti provode na način koji nije u skladu s državnim obvezama za očuvanje živih morskih resursa prema međunarodnom pravu.³⁸

Iz iznesenog je razvidno kako je pojam kriminala protiv morskog okoliša širi od kaznenopravne zaštite morskih voda i organizama jer uključuje sva kažnjiva ponašanja, a ne samo kaznena djela.

Koje su opće značajke kaznenopravne zaštite okoliša?

Sve do početka šezdesetih godina prošlog stoljeća pravo okoliša i politika okoliša bili su praktično nepoznati pojmovi.³⁹ U razvoju zaštite okoliša nastale su tri teorije koje pored različitog pristupa zaštiti okoliša impliciraju različite etičke stavove čovjeka prema prirodi.

„Antropocentrična teorija se temelji na skrbi za prirodne životne odnose na osnovi čovjekova blagostanja, osobito za buduće generacije. Današnje pravo i pravne znanosti još su uvijek temeljene na antropocentričnom sustavu vrijednosti. Teorija o ekocentričnoj zaštiti okoliša shvaća prirodu kao vrijednost za sebe, a njezinu zaštitu kao pravo same prirode. Njezin je krajnji domet sveobuhvatna etična pozicija, nazvana holističkom, koja drži da sve na svijetu ima vrijednost u cjelini prirode. Resursno-ekonomska teorija razmatra zaštitu prirodnih izvora, osobito onih koji nisu obnovljivi, s aspekta gospodarske koristi.“⁴⁰

Prilikom razmatranja mjera zaštite okoliša primat je na ekonomsko-financijskim mjerama i instrumentima, znanstveno-tehničkim, obrazovno-etičkim pa

³⁸ Food and Agriculture Organization of the United Nations. *What is IUU Fishing?* Dostupno na: <https://www.fao.org/iuu-fishing/background/what-is-iuu-fishing/en/>. Pristupljeno: 13. 9. 2023.

³⁹ Bačić, A. (2008). Ustavni temelji i problemi zaštite okoliša u hrvatskom i europskom pravu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 45, 4/2008, 727. Više o svijesti građana o važnosti zaštite okoliša i prevenciji kaznenih djela protiv okoliša v. Pavlović, Z. (2022). Citizens' awareness of the importance of environmental protection and prevention of environmental crime. *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, god. XCIV, knjiga 82, br. 4, 1229–1243.

⁴⁰ Lončarić-Horvat, O., Cvitanović, L., Gliha, I., Josipović, T., Medvedović, D., Omejec, J., Seršić, M. (2003). *Pravo okoliša*. Zagreb, 24. Usp.: Kirn, A. (1992). Od antropocentrične k ekocentričnoj etici. *Socijalna ekologija*, vol. 1, br. 3. Dostupno na: <https://hr-cak.srce.hr/file/204475>. Pristupljeno: 18. 9. 2023. V. i Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon. Zakonski tekst, komentari, sudska praksa*. Rijeka: Libertin naklada, 888.

tek u konačnici pravnim mjerama i instrumentima.⁴¹ Kod kaznenih djela protiv okoliša navode se tri moguća modela reguliranja pojedinih kaznenih djela s obzirom na cilj primarne zaštite. Naime, ako je cilj primarna zaštita čovjeka, riječ je o antropocentričkom modelu, ako se želi zaštititi flora i fauna riječ je o biocentričkom modelu i ekocentričkom modelu u slučaju zaštite okoliša kao takvog.⁴² Dvije temeljne značajke kaznenog prava: supsidijarnost i fragmentarnost na poseban način dolaze do izražaja kod kaznenopravne zaštite okoliša. Naime, kazneno se pravo u kriminalnopolitičkom smislu nadograđuje na sustav prava okoliša te se pojavljuje kao *ultima ratio societatis*, odnosno tek kada pravna zaštita putem upravnog i financijskog, građanskog i poreznog pa i drugih pravnih grana nije dostatna.⁴³ Kaznenopravna je zaštita okoliša fragmentarna utoliko što se ostvaruje samo u dijelu najznačajnijih vrijednosti okoliša i samo u odnosu na najpogibelnije oblike ugrožavanja odnosno povrede.⁴⁴

Daljnja osobina kaznenopravne zaštite okoliša koja proizlazi iz supsidijarnosti i fragmentarnosti je akcesornost. Cvitanović navodi kako pravo zaštite okoliša obuhvaća desetke zakona i nekoliko stotina podzakonskih propisa na koje izravno, kao u slučaju tzv. blanketnih dispozicija ili neizravno upućuju inkriminacije kaznenog prava.⁴⁵ U procesu harmonizacije zakonodavstva svojedobno se isticalo kako je zaštita okoliša bila jedno od najopsežnijih i najzahtjevnijih područja te je involvirala oko 300 pravnih dokumenata.⁴⁶ Dokumenti su razvrstani s obzirom na to pripadaju li području tzv. horizontalnog zakonodavstva te s daljnjim oznakama: kakvoća zraka i klimatske promjene, kakvoća proizvoda, gospodarenje otpadom, upravljanje vodama, kontrola industrijskog onečišćenja i upravljanje rizicima, kemikalije, buka i zaštita prirode.⁴⁷ Sličan pregled i popis pravnih izvora zaštite okoliša naveden je na web stranici Državnog inspektorata Republike Hrvatske: područje zaštite okoliša, područje zaštite zraka, područje klimatskih promjena, područje zaštite

⁴¹ *Ibid.*, bilj. 14, 30.

⁴² Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine, tr. 263.

⁴³ Cvitanović, L. u: Novoselec, P. (ur). (2007). *Posebni dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 269.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ *Cit., ibid.*

⁴⁶ Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon. Zakonski tekst, komentari, sudska praksa*. Rijeka: Libertin naklada, 889.

⁴⁷ *Ibid.*, 889–894.

ozonskog sloja, područje gospodarenja otpadom.⁴⁸ Propisi koji se odnose na zaštitu morskih voda i organizama nisu dakle izdvojeni u posebnu kategoriju, već integrirani kod zaštite okoliša, klimatskih promjena, kao i gospodarenja otpadom. O zakonima i podzakonskim propisima važnim za pojedine inkriminacije biti će riječi *infra* 3.1.⁴⁹

U modernim su zakonodavstvima kaznena djela protiv okoliša koncipirana pretežno kao kaznena djela ugrožavanja te se ne traži da dođe do povređivanja zaštićenog pravnog dobra, već je dovoljna i opasnost od njegova povređivanja.⁵⁰ U inkriminacijama Kaznenog zakona⁵¹ kod kaznenih djela protiv okoliša najviše je kaznenih djela apstraktnog ugrožavanja. Također, od posebne je važnosti garantna odgovornost, pri čemu će onaj tko propusti spriječiti nastupanje zakonom opisane posljedice kaznenog djela odgovarati za nečinjenje ako je pravno obavezan spriječiti nastupanje takve posljedice i ako je propuštanje po djelovanju i značenju jednako počinjenju tog djela činjenjem sukladno čl. 20. st. 2. KZ-a. Treba naglasiti da kaznena djela protiv okoliša mogu utjecati na čitave ekosustave u prekograničnim područjima, stoga je prekogranična dimenzija ovih kaznenih djela od iznimne važnosti radi uspostavljanje alata za istragu i kazneni progon istih.⁵² S obzirom da je motiv počinjenja ovih djela najčešće pribavljanje protupravne imovinske koristi

⁴⁸ <https://dirh.gov.hr/o-drzavnom-inspektoratu-9/ustrojstvo-77/20-sektor-za-nadzor-zastite-okolisa/pravni-izvori-vezani-za-podrucje-zastite-okolisa/279>. Pristupljeno: 11. 9. 2023.

⁴⁹ Neki od važnijih podzakonskih akata su: Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama, *Narodne novine* br. 144/2013, 73/2016. Uredba o izradi i provedbi dokumenata Strategije upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem, *Narodne novine* br. 112/2014, 39/2017, 112/2018. Odluka o donošenju Akcijskog programa Strategije upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem: Sustav praćenja i promatranja za stalnu procjenu stanja Jadranskog mora, *Narodne novine* br. 153/2014. Odluka o određivanju Referentnog centra za more, *Narodne novine* br. 91/2018. Odluka o donošenju Programa mjera zaštite i upravljanja morskim okolišem i obalnim područjem Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 97/2017.

⁵⁰ Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine, tr. 263. V.: Börner, R. (2019). *Umweltstrafrecht*. Berlin: Springer, 31–58. Usp.: Alimpić, M. (2022). Criminal offenses against the environment. Criminal legislation of Serbia and International Legal Standards – in Compliance or not? *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, god. XCIV, knjiga 82, br. 4, 1332–1350.

⁵¹ Kazneni zakon, *Narodne novine* br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022. U daljnjem tekstu: KZ.

⁵² V.: Todić, D., Todić, J. (2022). Transboundary issues and cooperation in the domain of environmental protection in the legislation of Croatia, Serbia, Montenegro and Bosnia and Hercegovina. *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, god. XCIV, knjiga 82, br. 4, 1154–1178.

često se čine u okviru kriminalnih organizacija.⁵³ Na kraju je u okviru općih značajki kaznenopravne zaštite okoliša važno istaknuti kaznenu odgovornost pravnih osoba, a ne samo fizičkih osoba.⁵⁴

KAZNENOPRAVNA ZAŠTITA MORSKIH VODA I ORGANIZAMA

Direktiva 2008/99/EZ o zaštiti okoliša putem kaznenog prava, zajedno s Direktivom 2004/35 o odgovornosti za okoliš te Uredbom (EU) 2019/1010 o usklađivanju obveza izvješćivanja u području zakonodavstva povezanoga s okolišem, čini trenutačnu trostruku zakonodavnu referencu EU-a o kaznenim djelima protiv okoliša.⁵⁵ Njihova je svrha omogućiti kaznenu odgovornost

⁵³ V.: United Nations, Office on Drugs and Crime (2022). *Crime, corruption, maritime insecurity and the environment: why a criminal justice approach is necessary to protect our oceans*. Dostupno na: <https://www.unodc.org/unodc/frontpage/2022/August/crime--corruption--maritime-insecurity-and-the-environment-why-a-criminal-justice-approach-is-necessary-to-protect-our-oceans.html>. Pristupljeno: 11. 9. 2023.

⁵⁴ Recentan je slučaj Termoelektrane Rijeka, odnosno HEP-a. Naime, u studenom 2022. godine iscurila je u more nepoznata količina mazuta iz Termoelektrane Rijeka onečišćujući plaže na potezu od Kostrene, preko dijelova Liburnije, sve do Ližnjana u Istri. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske utvrdilo je elemente prekršajne i kaznene odgovornosti za ovaj incident te je daljnje postupanje u tijeku, dok je s HEP-om sklopljen sporazum o naknadi štete kojim će državna tvrtka platiti kompletan trošak sanacije onečišćene obale koji je zasada procijenjen na najmanje dva milijuna eura. Glavan, M. (2023). *Curenje nafte: HEP će platiti čišćenje plaža u Kostreni i na Liburniji. Cifra je trenutno 2 milijuna eura*. Dostupno na: <https://www.novilist.hr/rijeka-regija/rijeka/curenje-nafte-hep-ce-platiti-ciscenje-plaza-u-kostreni-i-na-liburniji-cifra-je-trenutno-2-milijuna-eura/>. Pristupljeno: 10. 9. 2023.

⁵⁵ Odbor za predstavke (2022.) *Mišljenje Odbora za predstavke upućeno Odboru za pravna pitanja o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti okoliša putem kaznenog prava i zamjeni Direktive 2008/99/EZ (COM(2021)851 – C9-0466/2021 – 2021/0422(COD))*. „Međutim, kako je dokazano procjenom utjecaja koju je 2020. provela Europska komisija, broj uspješno procesuiranih slučajeva bio je nizak, sankcije su bile nedostadne da bi bile odvraćajuće, a prekogranična suradnja je bila slaba. Nadalje, s obzirom na razlike u pravnim sustavima različitih država članica, pokazalo se da je teško utvrditi neodređene pravne pojmove. Nedostaci su utvrđeni i u državama članicama u pogledu resursa, stručnosti, podizanja svijesti, određivanja prioriteta, suradnje i razmjene informacija te je utvrđeno da ne postoje sveobuhvatne nacionalne strategije za suzbijanje kaznenih djela protiv okoliša koje bi uključivale sve razine lanca izvršavanja zakonodavstva i multidisciplinarn pristup. Nadalje, nedostatna koordinacija između primjene administrativnih i kaznenih propisa i sankcija često dovodi do nedostatka djelotvornosti. Nedostatak pouzdanih, točnih i cjelovitih statističkih podataka o postupcima povezanim s kaznenim djelima protiv okoliša u državama članicama onemogućuje nacionalnim tvorcima politika i stručnjacima praćenje djelotvornosti njihovih mjera; Komisija je na temelju rezultata ocjenjivanja

počinitelja kaznenih djela protiv okoliša te omogućiti državama članicama da odluče o vrsti primjenjive kazne, pod uvjetom da je ta kazna učinkovita, razmjerna i odvraćajuća za tu vrstu kaznenog djela ako je ono počinjeno namjerno ili iz krajnje nepažnje.⁵⁶

Inkriminacije iz Kaznenog zakona⁵⁷

Temeljni oblik djela onečišćenja okoliša iz čl. 193. st. 1. ostvaruje tko protivno propisima otpusti, unese ili ispusti količinu tvari ili ionizirajućeg zračenja u zrak, tlo, podzemlje, vodu ili more kojom se može trajnije ili u znatnoj mjeri ugroziti njihova kakvoća ili se mogu u znatnoj mjeri ili na širem području ugroziti životinje, bilje ili gljive, ili se može ugroziti život ili zdravlje ljudi. Propisana kazna je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Temeljni oblik djela je delikt apstraktnog ugrožavanja jer predmnijeva mogućnost ugroze. Za razliku od temeljnog oblika djela, kvalificirani oblik iz čl. 193. st. 2. delikt je konkretnog ugrožavanja propisujući kaznu zatvora od jedne do osam godina za počinitelja koji otpusti, unese ili ispusti tvari ili ionizirajuće zračenje u zrak, tlo, podzemlje, vodu ili more i time ugrozi život ili zdravlje ljudi. Oba oblika djela kažnjiva su ukoliko su počinjena i iz nehaja. Djelo je usklađeno s čl. 3.(a) Direktive 2008/99/EZ o kaznenopravnoj zaštiti okoliša.⁵⁸ Koji su to propisi čije je kršenje rezultira ostvarenjem bića ovog kaznenog djela kada je riječ o moru? Nacionalni propisi su: Pomorski zakonik, Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama, Zakon o postupnom isključenju iz plovidbe tankera bez dvostruke oplata, Zakon o prijevozu opasnih tvari, Uredba o

odlučila revidirati Direktivu kako bi zakonodavni prijedlog za suzbijanje kaznenih djela protiv okoliša ispunjavao jednu od ključnih obveza europskog zelenog plana.“ *Ibid.*

Dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0087_HR.html. Pristupljeno: 20. 9. 2023.

⁵⁶ Odbor za predstavke (2022.) *Mišljenje Odbora za predstavke upućeno Odboru za pravna pitanja o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti okoliša putem kaznenog prava i zamjeni Direktive 2008/99/EZ (COM(2021)851 – C9-0466/2021 – 2021/0422(COD))*.

⁵⁷ Usp.: Sokanović, L., Boko, M. (2021). Marine Pollution in Croatia: Old Questions and New Developments from the Perspective of Criminal Law. *Zbornik radova 3. Međunarodne konferencije pomorskog prava „Suvremeni izazovi pomorske plovidbe“*. ISCM L Split 2021. DES Split. 295–319.

⁵⁸ Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: *Narodne novine*, tr. 264. DIREKTIVA 2008/99/EZ EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 19. studenoga 2008. o zaštiti okoliša putem kaznenog prava, OJ L 328, 28–37.

uvjetima koje moraju udovoljiti luke, Pravilnik o uvjetima i načinu održavanja reda u lukama i na ostalim dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske, Pravilnik o zaštitiorskog okoliša u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu Republike Hrvatske, Pravilnik o upravljanju i nadzoru vodenog balasta, Pravilnik o rukovanju opasnim tvarima, uvjetima i načinu obavljanja prijevoza u pomorskom prometu, ukrcavanja i iskrcavanja opasnih tvari, rasutog i ostalog tereta u lukama, te načinu sprječavanja širenja isteklih ulja u lukama, Pravilnik o načinu obavljanja prijevoza opasnih tvari u pomorskom prometu, Odluka Hrvatskog sabora o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru i drugi.⁵⁹

Ispuštanje onečišćujućih tvari s plovnog objekta iz čl. 194. st. 1. i 2. ostvaruje tko protivno propisima ispusti onečišćujuće tvari s pomorskog objekta u more ili s plovnog objekta u kopnene vode, i time pogorša njihovu kakvoću, odnosno tko protivno propisima ispušta manje količine onečišćujućih tvari s pomorskog objekta u more ili s plovnog objekta u kopnene vode, a što u svojoj ukupnosti ima za rezultat pogoršanje njihove kakvoće. Kažnjivo je i nehajno počinjenje djela. Djelo je usklađeno s čl. 4. i 5. Direktive 2005/35/EZ od 7. rujna 2005. izmijenjene Direktivom 2009/123/EZ od 21. listopada 2009. o onečišćenju s brodova i uvođenju sankcija, uključujući i kaznene sankcije, za kažnjiva djela onečišćenja.⁶⁰

⁵⁹ Pomorski zakonik, *Narodne novine* br. 181/04, 76/07 i 146/08. Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama, *Narodne novine* br. 158/03, 100/04, 141/06 i 98/09. Zakon o postupnom isključenju iz plovidbe tankera bez dvostruke optate, *Narodne novine* br. 48/04. Zakon o prijevozu opasnih tvari, *Narodne novine* br. 79/07. Uredba o uvjetima koje moraju udovoljiti luke, *Narodne novine* br. 110/04. Pravilnik o uvjetima i načinu održavanja reda u lukama i na ostalim dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 90/05 i 10/08. Pravilnik o zaštitiorskog okoliša u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 47/08. Pravilnik o upravljanju i nadzoru vodenog balasta, *Narodne novine* br. 55/07. Pravilnik o rukovanju opasnim tvarima, uvjetima i načinu obavljanja prijevoza u pomorskom prometu, ukrcavanja i iskrcavanja opasnih tvari, rasutog i ostalog tereta u lukama, te načinu sprječavanja širenja isteklih ulja u lukama, *Narodne novine* br. 51/05. Pravilnik o načinu obavljanja prijevoza opasnih tvari u pomorskom prometu, *Narodne novine* br. 79/96 i 76/02. Odluka Hrvatskog sabora o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru, *Narodne novine* br. 153/03, 77/04, 138/06 i 31/08. Popis relevantnih međunarodnih propisa naveden je na stranici Ministarstva mora, prometa i infrastrukture. V.: <https://mmpi.gov.hr/more-86/zastita-jadrana-103/propisi-o-zastiti-mora-i-voda-od-oneciscenja/15246>. Pristupljeno: 20. 9. 2023.

⁶⁰ Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine, tr. 265. V.: Vizjak, S. (2010). *Kaznenopravna zaštita mora od onečišćenja s brodova u pravu Europske unije. Naše more*, vol. 7, br. 3–4., 164–169. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/89791>. Pristupljeno: 20. 9. 2023.

Ugrožavanje okoliša otpadom iz čl. 196. st. 2. ostvaruje tko protivno propisima odbacuje, odlaže, sakuplja, skladišti, obrađuje, uvozi, izvozi ili prevozi otpad ili posreduje u tome ili s njim uopće gospodari ili postupa na način koji može trajnije ili u znatnoj mjeri ugroziti kakvoću zraka, tla, podzemlja, vode ili mora, ili u znatnoj mjeri ili na širem području ugroziti životinje, bilje ili gljive, ili ugroziti život ili zdravlje ljudi. Ugrožavanje okoliša postrojenjem iz čl. 197. st. 1. ostvaruje tko protivno propisima rukuje postrojenjem u kojem se odvijaju opasni postupci ili u kojem su pohranjene ili se koriste opasne tvari ili pripravci koji mogu izvan postrojenja trajnije ili u znatnoj mjeri ugroziti kakvoću zraka, tla, podzemlja, vode ili mora, ili u znatnoj mjeri ili na širem području ugroziti životinje, bilje ili gljive, ili ugroziti život ili zdravlje ljudi. Ugrožavanje okoliša radioaktivnim tvarima iz čl. 198. počinio je tko protivno propisima proizvodi, prerađuje, rukuje, koristi, posjeduje, skladišti, prevozi, uvozi, izvozi ili odlaže nuklearni materijal ili druge opasne radioaktivne tvari tako da može trajnije ili u znatnoj mjeri ugroziti kakvoću zraka, tla, podzemlja, vode ili mora, ili u znatnoj mjeri ili na širem području ugroziti životinje, bilje ili gljive ili ugroziti život ili zdravlje ljudi. Sva tri kaznena djela apstraktnog ugrožavanja usklađena su s čl. 3. (c, d i e) Direktive 2008/99/EZ.⁶¹

Uništavanje zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 1. ostvaruje tko protivno propisima usmrti, uništi, posjeduje, hvata ili uzima jedinku strogo zaštićene vrste ili drugi zaštićeni dio prirode. Kvalificirani oblik djela ostvaren je kada počinitelj temeljnim djelom izazove značajno smanjenje broja jedinki u populaciji ili izazove njezino istrebljenje. Uništavanje staništa iz čl. 201. ostvaruje tko protivno propisima uništi ili izazove znatno pogoršanje staništa ciljnih vrsta područja ekološke mreže ili znatno pogoršanje ciljnog stanišnog tipa područja ekološke mreže. Dva su kvalificirana oblika djela: kada je djelo počinjeno prema prioritetnoj vrsti ili stanišnom tipu područja ekološke mreže te kada se protivno propisima uništi ili ošteti područje razmnožavanja ili odmaranja ili gnijezdo strogo zaštićene vrste u mjeri koja značajno utječe na stanje očuvanja te vrste (st. 2. i 3.). Ova su djela usklađena s čl. 3. (f i h) Direktive 2008/99/EZ.⁶²

Protuzakoniti lov i ribolov iz čl. 204. st. 2. ostvaruje tko lovi divljač, ribu ili druge slatkovodne ili morske organizme na način ili sredstvima kojima se oni masovno uništavaju ili upotrebom nedopuštenih pomoćnih sredstava. Ubijanje ili mučenje životinja iz čl. 205. st. 1 ostvaruje tko usmrti životinju bez opravdanog razloga ili je teško zlostavlja, nanosi joj nepotrebne boli ili je

⁶¹ Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: *Narodne novine*, 268–271.

⁶² *Ibid.*, 273–274.

izlaže nepotrebnim patnjama.⁶³ Prenosjenje zaraznih bolesti životinja i organizama štetnih za bilje iz čl. 206. st. 1. pravo je kazneno djelo nečinjenja koje ostvaruje tko ne postupi po propisima ili odlukama kojima nadležno državno tijelo određuje mjere za suzbijanje ili sprječavanje širenja zarazne bolesti kod životinja ili organizama štetnih za bilje pa zbog toga dođe do opasnosti od širenja te bolesti ili njezinih uzročnika, odnosno pojave ili širenja organizama štetnih za bilje.

Teška kaznena djela protiv okoliša propisana su čl. 214. na način da je teža kazna (kazna zatvora od jedne do deset godina) propisana ako je kaznenim djelom iz čl. 193. stavka 1. i 2., članka 194. stavka 1. i 2., članka 196. stavka 1. i 2., članka 197. stavka 1., članka 198. stavka 1. i članka 199. prouzročena teška tjelesna ozljeda jedne ili više osoba, ili se promjene prouzročene onečišćenjem ne mogu dulje vrijeme otkloniti, ili nastupi velika nesreća. Kazna zatvora od tri do petnaest godina propisana kada je istim kaznenim djelima prouzročena smrt jedne ili više osoba.⁶⁴

Progon u praksi

Prethodno povedena istraživanja ukazuju kako su prijave, optužbe i osude za ova kaznena djela gotovo pojedinačna.⁶⁵ Najveći je broj prijava protiv nepoznatog počinitelja te se najznačajniji postotak prijava rješava odbačajem. U odnosu na izrečene kazne, pretežu uvjetne osude od šest do dvanaest mjeseci ili tri do šest mjeseci. Ponekad se izriču i novčane kazne, a postupci znaju završiti i obustavom.⁶⁶ U kontekstu progona ovih kaznenih djela važno je ukazati na postupanje Inspekcije zaštite okoliša koja u nadzoru primjene relevantnih propisa: provodi inspekcijski nadzor, sudjeluje u koordiniranim inspekcijskim nadzorima, organizira, priprema i izrađuje preporuke za provedbu inspekcijskih nadzora, koordinira i provodi sustavne tematske inspekcijske nadzore, prati primjenu, predlaže promjene i sudjeluje u izradi propisa iz djelokruga inspekcije.⁶⁷ Ukoliko do povrede propisa ipak dođe, tada

⁶³ Više o djelu v.: Mišić Radanović, N.; Banovac, A.; Rakuljić, V. (2022). Status i zaštita životinja u kaznenom pravu Republike Hrvatske. *Godišnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu*, god. 65, 279–311.

⁶⁴ Za ostale oblike v. čl. 214. st. 3–7.

⁶⁵ Sokanović, L., Boko, M. (2021). Marine Pollution in Croatia: Old Questions and New Developments from the Perspective of Criminal Law. *Zbornik radova 3. Međunarodne konferencije pomorskog prava „Suvremeni izazovi pomorske plovidbe“*. ISCM Split 2021. DES. Split, 307–309.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ Državni inspektorat (2022.) *Godišnje izvješće o radu Inspekcije zaštite okoliša za 2021. godinu*. Dostupno na: <https://dirh.gov.hr/UserDocsImages/planovi/Godi%C5%A1>

Inspekcija: rješava u upravnom postupku, izdaje (obavezne) prekršajne naloge, podnosi optužne prijedloge i kaznene prijave, sudjeluje u glavnim raspravama na prekršajnim sudovima u svojstvu svjedoka i sudjeluje u istražnim postupcima kaznenih djela temeljem zahtjeva državnog odvjetništva.⁶⁸

Istraživanje za ovaj rad s obzirom na prethodno iznesene podatke bilo je usmjereno na pribavljanje i analizu prakse državnih odvjetništava i sudova u odnosu na djela *supra* 3.1.⁶⁹ U jednom je predmetu prijava zbog kaznenih djela protupravne gradnje i onečišćenja okoliša odbačena jer su u istoj stvari

„...već podneseni odgovarajući prekršajni nalozi i donesene odluke u prekršajnom postupku koje se u odnosu na eventualna kaznena djela javljaju kao već riješena pravna stvar.“⁷⁰

Tako je i u drugom slučaju prijava zbog kaznenog djela ugrožavanja okoliša odbačena jer je utvrđeno kako je inkriminirano postupanje pravomoćno okončano prekršajnim postupkom zbog počinjenja prekršaja iz Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama.⁷¹ Osumnjičeni je naime izveo radove nasipavanja, odnosno gradnje dva nasipa na pomorskom dobru. U daljnjem je predmetu prijava zbog onečišćenja okoliša odbačena zbog nepostojanja osnovane sumnje.⁷² Naime, nije se moglo pouzdano utvrditi je li sporna anorganska tvar, odnosno natrijev hipoklorit s koncentracijom od 17 % korišten prilikom čišćenja opreme pravne osobe, zatim ako jest, u kojoj je količini i je li ta količina ili način korištenja protivan Zakonu o zaštiti okoliša ili drugom propisu te konačno je li uporabljena količina podobna da se može trajnije ili u znatnoj mjeri ugroziti okoliš. Zaključeno je kako iz rezultata provedenog kriminalističkog istraživanja i raspoloživih dokaza ne proizlazi osnovana sumnja da je osumnjičeni ili bilo koja druga uključena osoba počinila prijavljeno kazneno

nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20radu%20DIRH%20za%202021.pdf. Pristupljeno: 20. 9. 2023.

⁶⁸ *Ibid.* Postupanje je utemeljeno na čl. 258. Zakona o zaštiti okoliša kojim je propisano kako će Državni inspektorat podnijeti optužni prijedlog prema Prekršajnom zakonu, podnijeti kaznenu prijavu nadležnom tijelu zbog kaznenog djela te poduzeti i druge mjere i izvršiti druge radnje koje je ovlašteno poduzeti i izvršiti ako se inspekcijским nadzorom utvrdi da je povrijeđen Zakon o zaštiti okoliša.

⁶⁹ Stoga je pribavljeno pet rješenja Općinskog državnog odvjetništva u Splitu o odbačaju kaznene prijave i deset presuda o izdavanju kaznenog naloga Općinskog suda u Splitu. Ovom prilikom zahvaljujemo prvom zamjeniku Općinskog državnog odvjetnika u Splitu g. Damiru Mišiću na pomoći.

⁷⁰ Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-145/2020 od 15. listopada 2020.

⁷¹ Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-497/22 od 26. rujna 2022.

⁷² Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-2078/2019 od 14. studenoga 2019.

djelo onečišćenja okoliša, dok eventualne druge dokaze u tom pravcu, a s obzirom na protek vremena i prirodu djela, više nije bilo moguće pribaviti. I u sljedećem je slučaju kaznena prijava odbačena zbog nepostojanja osnovane sumnje da su osumnjičenici počinili prijavljeno kazneno djelo.⁷³ U kaznenoj se prijavi navelo da su osumnjičenici (2. i 3.) postavili ribolovnu mrežu nakon što je prvoosumnjičenik uočio veću skupinu riba te u plićak ubacio dvije petarde čime su sva trojica ulovila oko dvadeset kilograma ribe. Međutim, predmetni događaj se zbio u rujnu 2016., a viši ribarski inspektor postupao je tek protekom godine dana i pokušao prikupiti saznanja o događaju. Nije bilo moguće pouzdano utvrditi da su osumnjičenici počinili kazneno djelo protuzakonitog lova i ribolova jer su negirali počinjenje djela, a nije bilo drugih neposrednih očevidaca koji bi potvrdili da su upravo osumnjičenici s pomoću pirotehničkih sredstava lovili ribu. Osobito je zanimljiv sljedeći slučaj jer ukazuje na poteškoće u razlikovanju kaznenog djela i relevantnog prekršaja.⁷⁴ Povo-dom kaznene prijave Odjela za kontrolu ribarstva Split obavijesno je ispitan inspektor za ribarstvo navodeći kako je u listopadu 2021. godine u koordiniranoj akciji ribarske inspekcije i policije utvrđen protuzakoniti izlov dvije jedinke plavoperajne tune te da su u njihovu neovlaštenom prevoženju cestovnim prometom zatečeni osumnjičenici. Daljnji kuriozitet predmeta sastoji se u činjenici da su u konkretnom slučaju pregledom video zapisa snimljenog dronom uočene dvije osobe u izlovu dvije jedinke tune, iskrcavanje ulovljenih tuna na kopno i njihovo stavljanje u vozilo koje je potom zaustavljeno te je utvrđeno da su upravo osumnjičenici zatečeni u vozilu. Biće djela podrazumijeva protuzakoniti ribolov ali samo ako se lovi na način ili sredstvom kojima se riba masovno uništava ili uporabom nedopuštenih pomoćnih sredstava. U konkretnom su slučaju plavoperajne tune ulovljene korištenjem udice i plovila. Čl. 2. st. 1. i 2. Pravilnika o ribolovu plavoperajne tune udičarskim alatima i uvjetima i kriterijima za ostvarivanje prava na dodjelu individualne udičarske kvote propisuje mogućnost ribolova plavoperajne tune navedenim alatom i opremom uz prethodno pribavljanje potrebnih odobrenja.⁷⁵ Stoga je, obzirom na količinu ulovljene ribe, način ribolova i uporabljena sredstva evidentno da se u predmetnom slučaju ne radi o masovnom uništenju plavoperajne tune. Također, ne može se govoriti ni o uporabi nedopuštenih pomoćnih sredstava, što bi prema sudskoj praksi podrazumijevalo ribolov eksplozivom, električnom strujom, otrovom, sredstvom za omamljivanje i slično.

⁷³ Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje K-DO-97/2018 od 9. travnja 2018.

⁷⁴ Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-102/2021 od 11. veljače 2021.

⁷⁵ Pravilnik o ribolovu plavoperajne tune (*Thunnus thynnus*) udičarskim alatima i uvjetima i kriterijima za ostvarivanje prava na dodjelu individualne udičarske kvote, *Narodne novine* br. 20/19, 77/19, 147/20, 116/21 i 53/22.

Izlov prstaca zabranjen je u Republici Hrvatskoj od 1. siječnja 1995. Zakonom o morskom ribarstvu.⁷⁶ Prema nekim istraživanjima godišnje se vadilo do 300 tona prstaca najviše na zapadnoj obali Istre, oko Splita, Šibenika i na otocima.⁷⁷ S obzirom na to da je za vađenje ovog školjkaša potrebno razbijati stijene, njegovim se izlovom uništavaju velike površine kamenite obale čime se uzrokuje razaranje čitavog staništa životnih zajednica i nestanak autohtonih vrsta.⁷⁸ Međutim, čak devet od deset prikupljenih presuda odnosi se na izlov prstaca dok je u preostalom slučaju počinitelj osuđen zbog izlova 50,55 kilograma morskih trpova.⁷⁹ U posljednjem je slučaju okrivljeniku izdan kazneni nalog zbog kaznenog djela uništavanja zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 1. pri čemu je naivna obrana okrivljenika kako je trpove sakupio za sebe i svoje prijatelje kako bi im mogli poslužiti kao mamac prilikom ribolova na komarče, a ne u cilju da ih proda i njihovim se trgovanjem materijalno okoristi.⁸⁰ S obzirom na fenomenologiju djela izdvojili smo specifične elemente prilikom procesuiranja: stjecaj, produljeno djelo, oduzimanje predmeta, dosuđivanje imovinskopravnog zahtijeva oštećenoj Republici Hrvatskoj, vrednovanje priznanja počinitelja, specijalni povrat, posebne obveze prilikom izricanje kazne. Zbog ograničenog opsega rada u nastavku analiziramo tek kvalificiranje djela iz prikupljenih presuda o izdavanju kaznenog naloga.

U tri su predmeta okrivljenici osuđeni za stjecaj protuzakonitog lova i ribolova iz čl. 204. st. 2. i uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti iz čl. 200. st. 1.⁸¹ U činjeničnom opisu djela navedeno je da su okrivljenici u nakani nedozvoljenog izlova uporabom udarnih alata za prikupljanje školjkaša

⁷⁶ Zakon o morskom ribarstvu, *Narodne novine* br. 74/1994., čl. 38. st. 2.: Radi zaštite hridinaste obale kao posebnog staništa ribolovnog mora zabranjen je izlov prstaca i zabranjeno je njihovo stavljanje u promet na cijelom teritoriju Republike Hrvatske, kao i njihov izvoz.

⁷⁷ Višić, M. (2021). *Prstaci: Evo zašto su zakonom zabranjena delicija*. Dostupno na: <https://www.morski.hr/prstaci-evo-zasto-su-zakonom-zabranjena-delicija/>. Pristupljeno: 21. 9. 2023.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ Općinski sud u Splitu, Presuda K-987/2021 od 24. rujna 2021. Izlov trpova zabranjen je Pravilnikom o zaštiti trpova (*Holothurioidea*), *Narodne novine* br. 76/1998. Sada je izlov zabranjen temeljem čl. 10. st. 1. Pravilnika o sakupljanju zavičajnih divljih vrsta. *Narodne novine* br. 114/2017. Sakupljanje trpova zabranjeno je Pravilnikom o lovostaju trpova (*Holothurioidea*), *Narodne novine* br. 29/2018.

⁸⁰ Naime, u medijima se može pročitati kako su morski krastavci ili trpovi najnoviji hit na svjetskom tržištu sa cijenom od 3000 dolara po kilogramu. V.: G. D. (2021). *Sve veća potražnja za delikatesom, zbog koje ronioci gube živote*. Dostupno na: <https://www.morski.hr/sve-veca-potraznja-za-delikatesom-zbog-koje-ronioci-gube-zivote-2/>. Pristupljeno: 21. 9. 2023.

⁸¹ Općinski sud u Splitu, Presuda K-962/2019 od 30. listopada 2019., Presuda K-800/2021 od 1. lipnja 2023., Presuda K-1210/2021 od 19. srpnja 2023.

koji rastu u stijenama, izlovili prstace na način da su udarajući u stijene željeznim čekićem – maljem iste lomili i na taj način uništili dijelove hidrinaste obale, svjesni pri tome da se radi o strogo zaštićenoj vrsti. U prvom predmetu okrivljenik je osuđen zbog izlova ukupno 330 komada prstaca (bila je riječ o produljenom djelu), u drugom za 158 komada te posljednjem 142 komada. Međutim, u slučaju okrivljenika koji je osuđen zbog izlova 113 komada optužnica je reducirana, a potom i kazneni nalog samo na uništavanje zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 1. iako je i on prilikom počinjenja djela koristio metalni čekić.⁸² U drugom je slučaju okrivljenik zatečen od strane policijskog službenika kako metalnim čekićem razbija stijenu i iz nje vadi prstace. Kod sebe je držao 219 komada prstaca, a optužen je i osuđen samo zbog uništavanja zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 2.⁸³ I u sljedećem je slučaju okrivljenik optužen, pa proglašen krivim samo zbog uništavanja zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 2. jer je izvadio „za sada neutvrđenu količinu školjkaša prstaca“ u najmanje dva navrata.⁸⁴ Okrivljenik je negirao počinjenje djela, no u dokazne svrhe dostavljena je video snimka „ronioca“ koji priručnim alatom razbija kamenje, stavlja prstace u priručnu vreću i izranja iz mora. Jasno je vidljivo da je bila riječ o okrivljeniku.⁸⁵ Za počinjenje kaznenog djela uništavanja zaštićenih dijelova prirode osuđen je i okrivljenik koji nije zatečen u izlovu prstaca, ali je u njegovu domu otkriveno čak 386 komada prstaca (6,450 kg!) kao i predmeti i oprema za vađenje istih.⁸⁶ Okrivljenik se branio šutnjom te nisu izvedeni drugi dokazi da je upravo okrivljenik izlovio prstace, no svejedno je optužen i osuđen ne samo za posjedovanje već i hvatanje jedinki strogo zaštićene vrste. Da kvalificiranje djela nije jednostavan zadatak ukazuju i sljedeća dva primjera. Kod okrivljenika, obrtnika koji se bavi trgovinom na malo ribama, školjkama i rakovima zatečeno je u hladnjači ukupno 644 komada prstaca sveukupne mase 10,760 kg. Optužen je i osuđen za stjecaj uništavanja zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 1. i nedozvoljenu trgovinu iz čl. 264. st. 1. jer je: „posjedovao jedinke strogo zaštićene vrste, te je

⁸² Općinski sud u Splitu, Presuda K-1143/2020 od 21. svibnja 2021. Okrivljenik je priznao počinjenje djela te u obrani naveo kako je krenuo roniti kako bi „uhvatio malo školjki prstaca za večeru jer ima staru majku kojoj je htio udovoljiti”.

⁸³ Općinski sud u Splitu, Presuda K-1028/2020 od 1. listopada 2020.

⁸⁴ Općinski sud u Splitu, Presuda 15 K-63/18-2 od 21. studenoga 2018.

⁸⁵ Snimku je sačinio kupač. „Također su priložene snimka ronilačkog odijela, metalnog čekića sa špicastim vrhovima i drvenom ručkom te klijesta tzv. 'špicange' crnožute boje.“ *Ibid.*

⁸⁶ Općinski sud u Splitu, Presuda K-500/2020 od 25. kolovoza 2020. Oduzeto mu je: „crno ronilačko odijelo, crne peraje, maska za ronjenje, olovo mase oko 10 kg, klijesta, čekić, ručni kompas, smeđa mrežica za školjke te dvije boce za ronjenje s prslukom i respiratorima“.

neovlašteno prodavao predmete čiji je promet zabranjen“.⁸⁷ U drugom je slučaju u ugostiteljskom objektu koji posluje pri trgovačkom društvu u kojem je okrivljenik odgovorna osoba, u hladnjači zatečeno 335 komada prstaca težine 6,35 kg. Okrivljenik je optužen i osuđen samo za posjedovanja jedinki strogo zaštićene vrste, odnosno uništavanje zaštićenih dijelova prirode iz čl. 200. st. 1.⁸⁸ Pravna osoba nije optužena.

ZAKLJUČAK

Dok se u stranoj literaturi kriminal protiv morskog okoliša pojmom, fenomenologijom i progonom izdvojio iz općeg kriminala, u nacionalnim je okvirima relativno nepoznat i bremenit ekstenzivnim obuhvatom kažnjivih ponašanja. Provedeno istraživanje kaznenopravne zaštite morskih voda i organizama pokazuje kako Republika Hrvatska ambiciozno deklarirane ciljeve štiti u njihovoj punini na zakonodavnom nivou, a sve u skladu s relevantnim propisima EU. U praksi je posve drukčija situacija: ograničen je broj predmeta, procesuiraju se pojedinačni počinitelji ili eventualno supočinitelji, razmjerno su male materijalne štete, kazne su blage (ali uz obvezu naknade štete i oduzimanje predmeta), izostaje učinak specijalne, ali i generalne prevencije. Fenomenologija kaznenih djela protiv morskog okoliša u Hrvatskoj iz pribavljenih odluka domaćih nadležnih tijela upućuje na izostanak involviranosti organiziranog kriminala, za razliku od percepcije Europske unije u kojoj su kaznena djela protiv okoliša velikih razmjera često povezana s drugim teškim kaznenim djelima (pranjem novca, korupcijom, krivotvorenjem, krijumčarenjem i fizičkim nasiljem). Takav kriminal ugrožava tri bitna područja Europske unije: sigurnosne ciljeve, financijske interese i obveze iz zelenog plana. Uz to, velika unosnost i nizak rizik kao obilježja kaznenih djela protiv okoliša stvaraju nepravednu konkurenciju zakonitim poslovnim djelatnostima. Uočava se nedostatak učinkovitosti i kapaciteta nacionalnih tijela za otkrivanje, istragu i kazneni progon.

Učinkovita borba za zaštitu okoliša pledira sinergiji nove Direktive o zaštiti okoliša putem kaznenog prava i Okvirne odluke o suzbijanju organiziranog kriminala u regulatornom nivou te unaprjeđenju prekogranične suradnje između država članica EU. Imperativ prekogranične suradnje je u oformljivanju specijalnih policijskih jedinica i zajedničkih istražiteljskih timova, razmjeni podataka iz kaznene evidencije te instrumentima uzajamnog priznavanja

⁸⁷ Općinski sud u Splitu, Presuda K-278/2022-2 od 22. ožujka 2022.

⁸⁸ Općinski sud u Splitu, Presuda K-753/2022-2 od 30. kolovoza 2022.

(nalozi za uhićenje, novčane kazne, nalozi za zapljenu). Te jedinice moraju biti dobro obučene i opremljene financijskim i tehničkim resursima potrebnima za ispunjavanje njihovih zadaća. Nadalje, nužnim se ukazuje uspostava tzv. Zele-nog javnog tužitelja proširenjem nadležnosti Ureda europskog javnog tužitelja u skladu s čl. 84. st. 4. UFEU na način da se obuhvate kaznena djela protiv okoliša s organiziranim kriminalom kako je zatražio Europski parlament.

LITERATURA

- Bačić, A. (2008). Ustavni temelji i problemi zaštite okoliša u hrvatskom i europskom pravu. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 45, 4/2008.
- Börner, R. (2019). *Umweltstrafrecht*. Berlin: Springer.
- Bueger, C., Edmunds, T. (2020). Blue Crime: Conceptualising Transnational Organised Crime at Sea.
- Demont, J. (2003). *Maritime Drug Smuggling and Rum-Running*. Maclean's magazine, May 13, 2002.
- Lončarić-Horvat, O., Cvitanović, L., Gliha, I., Josipović, T., Medvedović, D., Omejec, J., Seršić, M. (2003). *Pravo okoliša*. Zagreb.
- Kirn, A. (1992). Od antropocentrične k ekocentričnoj etici. *Socijalna ekologija*, vol. 1, br. 3.
- Mišić Radanović, N., Banovac, A., Rakuljić, V. (2022). Status i zaštita životinja u kaznenom pravu Republike Hrvatske. *Godišnjak Pravnog Fakulteta u Sarajevu*, god. 65, 279–311.
- Novoselec, P. (ur). (2007). *Posebni dio kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lycan, T., Van Buskirk, L. (2021). *What we know about Maritime Environmental Crime*.
- Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon. Zakonski tekst, komentari, sudska praksa*. Rijeka: Libertin naklada.
- Sokanović, L., Boko, M. (2021). Marine Pollution in Croatia: Old Questions and New Developments from the Perspective of Criminal Law. *Zbornik radova 3. Međunarodne konferencije pomorskog prava „Suvremeni izazovi pomorske plovidbe“*. ISCM Split 2021. DES Split.
- Turković, K., Novoselec, P., Grozdanić, V., Kurtović Mišić, A., Derenčinović, D., Bojanić, I., Munivrana Vajda, M., Mrčela, M., Nola, S., Roksandić Vidlička, S. et al. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
- Vizjak, S. (2010). Kaznenopravna zaštita mora od onečišćenja s brodova u pravu Europske unije. *Naše more*, vol. 7, br. 3–4., 164–169.
- Witbooi, E., Ali, K-D. et al. (2020). Organized Crime in the Fisheries Sector Threatens a Sustainable Ocean Economy. *Nature*, br. 588.
- Wright, J. (2019). *Darknet usage in the illegal wildlife trade*.

Pozitivnopravni propisi

Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine* br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014.

Deklaracija o zaštiti okoliša, *Narodne novine* br. 34/1992.

Kazneni zakon, *Narodne novine* br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022.

Nacionalna strategija zaštite okoliša, *Narodne novine* br. 46/2002.

Zakon o zaštiti okoliša, *Narodne novine* br. 80/2013, 153/2013, 78/2015, 12/2018, 118/2018.

DIREKTIVA 2008/99/EZ EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 19. studenoga 2008. o zaštiti okoliša putem kaznenog prava, OJ L 328, 6. 12. 2008, 28–37.

Internet izvori

Food and Agriculture Organization of the United Nations. *What is IUU Fishing?*

Glavan, M. (2023). *Curenje nafte: HEP će platiti čišćenje plaža u Kostreni i na Liburniji. Cifra je trenutno 2 milijuna eura.*

G. D. (2021). *Sve veća potražnja za delikatesom, zbog koje ronionci gube živote.*

Državni inspektorat (2022). *Godišnje izvješće o radu Inspekcije zaštite okoliša za 2021. godinu.*

Interpol (2019). *Marine pollution: thousands of serious offences exposed in global operation.*

Odbor za predstave (2022). *Mišljenje Odbora za predstave upućeno Odboru za pravna pitanja o Prijedlogu direktive Europskog parlamenta i Vijeća o zaštiti okoliša putem kaznenog prava i zamjeni Direktive 2008/99/EZ (COM(2021)851 – C9-0466/2021 – 2021/0422(COD)).*

United Nations, Office on Drugs and Crime (2022). *Crime, corruption, maritime insecurity and the environment: why a criminal justice approach is necessary to protect our oceans.*

Višić, M. (2021). *Prstaci: Evo zašto su zakonom zabranjena delicija.*

Sudska praksa

Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-145/2020 od 15. listopada 2020.

Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-497/22 od 26. rujna 2022.

Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-2078/2019 od 14. studenoga 2019.

Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje K-DO-97/2018 od 9. travnja 2018.

Općinsko državno odvjetništvo u Splitu, Rješenje KP-DO-102/2021 od 11. veljače 2021.

Općinski sud u Splitu, Presuda K-987/2021 od 24. rujna 2021.

Općinski sud u Splitu, Presuda K-962/2019 od 30. listopada 2019.

Općinski sud u Splitu, Presuda K-800/2021 od 1. lipnja 2023.

Općinski sud u Splitu, Presuda K-1210/2021 od 19. srpnja 2023.

Općinski sud u Splitu, Presuda K-1143/2020 od 21. svibnja 2021.

Općinski sud u Splitu, Presuda K-1028/2020 od 1. listopada 2020.

Općinski sud u Splitu, Presuda 15 K-63/18-2 od 21. studenoga 2018.